

2 Verhoogde zorg - fase 1

Hoe kan een school omgaan met leerlingen die extra cognitieve uitdagingen nodig hebben? Dit vind je terug in Verhoogde zorg, het tweede deel van het [Specifiek Diagnostisch Protocol Vermoeden van \(hoog\)begaafdheid](#). Lees dit bij voorkeur samen met [Brede \(preventieve\) basiszorg](#), [Uitbreiding van zorg](#) en het [Theoretisch deel](#) van dit protocol. De protocollen zijn een leidraad voor diagnostiek binnen de onderwijscontext gehanteerd door CLB-teams in samenwerking met scholen. Een Specifiek Diagnostisch Protocol is een concrete vertaling van de algemene handvatten in het [Algemeen Diagnostisch Protocol \(ADP\)](#).

Op een bepaald moment kan het nodig zijn om een stap verder te gaan:

- de preventieve aanpak in de klas door de leerkracht(en) volstaat niet meer om de leerling te bieden wat hij nodig heeft, bijvoorbeeld de leerling heeft een te grote leervoorsprong ten opzichte van zijn klasgenoten;
- de leerling presteert slecht op delen van taal en wiskunde ondanks zijn hoog ingeschatte mogelijkheden;
- de aanpak volstaat voorlopig wel, maar de leerkracht merkt zorgwekkende signalen en wil die bespreken (bijvoorbeeld: de leerling vindt geen aansluiting bij zijn klasgenoten);
- de leerling vertoont ongewenst of onrustwekkend gedrag, zoals de leerling verzet zich tegen alle autoriteit, voelt zich niet goed in zijn vel, heeft woedebuien, is gedemotiveerd,...

Door het zorgteam aan te spreken en een zorgoverleg te organiseren, wordt de overstap gemaakt naar de fase van verhoogde zorg.

Het is in deze fase zeker niet de bedoeling om leerlingen te labelen, maar om in overleg de onderwijs- en opvoedingsbehoeften te formuleren en naar een goede aanpak te zoeken.

1 Zorgoverleg

De leerkracht neemt hierbij een centrale plaats in. De leerkracht signaleert dat de leerling een leervoorsprong heeft of zwakker presteert dan verwacht. Tevens kan hij aangeven wanneer de leerling ongewenst of onrustwekkend gedrag vertoont of weinig betrokken is.

Leerlingen die niet tijdig worden gesignaleerd kunnen gedemotiveerd geraken en krijgen soms werkhouding, gedrags- en/of emotionele problemen.

2 Verzamelen van informatie

Naast de informatie die de leerkracht aanbrengt, blijft het nodig om breed te kijken om de onderwijs- en opvoedingsbehoeften zo goed mogelijk te bepalen. We beschrijven hiervoor enkele mogelijkheden, zoals gesprekken met de leerling en gesprekken met ouders.

- **Gesprekken met leerlingen**

Hoewel dagelijks veel gecommuniceerd wordt op school, blijkt dat individuele gesprekken met de (hoog)begaafde leerlingen nog weinig systematisch gebeuren. Opvallend is dat deze leerlingen zelf vaak heel goed kunnen aangeven waar zij al dan niet goed in zijn en wat zij denken dat zij zouden willen leren op school. Ze kunnen vaak nauwkeurig aangeven onder welke omstandigheden zij het beste zouden functioneren. Dit betekent niet dat ze zelf verantwoordelijk kunnen gesteld worden voor hun leerproces en leerinhouden. Het betekent wel dat er mogelijkheden zijn om vanuit de motivatie een goede weg te zoeken naar een evenwichtig leeraanbod¹.

Problemen die te maken hebben met zelfbeeld, motivatie, inschatting,.. komen in deze gesprekken aan bod. Zo kan een (hoog)begaafde leerling aangeven of hij vertrouwen heeft in zijn eigen kunnen, hoe hij omgaat met kritiek van volwassenen en medeleerlingen, of hij zich geaccepteerd voelt in de klasgroep,...

Gesprekken met leerlingen hebben een positieve invloed wanneer leerlingen actief worden betrokken en wanneer men respect betoont voor hun inbreng en mening.

- **Gesprekken met ouders**

Ouders zijn een belangrijke informatiebron voor het ontwikkelingsniveau en de interesses van hun kind. Ook als de school of de individuele leerkracht niet direct het vermoeden heeft dat er sprake is van hoogbegaafdheid, worden de ouders in hun vermoeden serieus genomen, worden ze eventueel doorverwezen naar het CLB en wordt overgegaan naar de fase van uitbreiding van zorg. Immers, vooral de onderpresterende of weinig betrokken (hoog)begaafde leerling zal door de school minder gauw worden herkend. Het kan zijn dat het beeld dat de ouders van hun kind hebben, totaal anders is dan het beeld dat de leerkracht heeft. Kinderen laten zich thuis vaak van een heel andere kant zien dan op school. Zo kan een kind thuis gedragsproblemen vertonen en op school zich gedragen als een voorbeeldige leerling.

Veel problemen die voortvloeien uit hoogbegaafdheid zijn contextgerelateerde problemen. Daarom heeft de school de verantwoordelijkheid om het initiatief te nemen, ook bij ouders die moeilijk bereikbaar zijn of niet spontaan meewerken.

---

¹ Drent S. en van Gerven E., Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs, Koninklijke Van Gorcum, Assen, 2009, blz. 28

3 Onderwijsbehoeften en aanpak bepalen

Respect voor en constructieve communicatie met zowel de leerling als zijn ouders geven meer mogelijkheden om een beter zicht te krijgen op de onderwijsbehoeften en de mogelijke aanpak te komen.

Voorbeelden van onderwijsbehoeften.

Deze leerling heeft:

Instructie nodig die

- verkort is, zodat de leerling snel zelfstandig aan de slag kan;
- transparant is, zodat de leerling weet wat er van hem verwacht wordt;
- inzichtelijk leren bevordert.

Opdrachten nodig die

- boven zijn beheersingsniveau liggen, zodat de succes- of faalervaringen worden beleefd;
- geëvalueerd worden.

Leeractiviteiten nodig die

- zijn interesses verdiepen;
- aansluiten bij het niveau waarop de leerling kan presteren;
- uitdagend zijn.

Een klasseninrichting nodig die

- zelfstandig werk mogelijk maakt;
- het gebruik van een computer toelaat.

Feedback nodig

- waarbij verschillende oplossingswegen besproken worden;
- waarbij de zinvolheid van vervangende opdrachten besproken wordt.

Groepsgenoten nodig

- bij wie hij kan aansluiten;
- die hem accepteren.

Leerkrachten nodig die

- voldoende differentiëren, zodat de leerling op zijn niveau vooruitgang kan maken;
- zelfstandig werken aanmoedigen;
- hem begrijpt en die zijn manier van leren accepteert;
- hem coacht en oefeningen en opdrachten uitlegt.

Verhoogde zorg – fase 1 **Vermoeden van (hoog)begaafdheid**

Ouders nodig die

- de emotionele steun kunnen bieden waarvoor er in de onderwijssituatie minder ruimte is;
- ruimte geven aan het kind, maar ook duidelijke grenzen durven te stellen;
- uitdagend spelmateriaal aanbieden en activiteiten doen die het kind interesseren.

4 Plannen, handelen en evalueren

In de fase van verhoogde zorg wordt bij voorkeur geïntegreerd gewerkt en blijft volgt de leerling zoveel mogelijk lessen in klasverband. De aanpak in de klas wordt bijgesteld via het gewone onderwijsaanbod en wordt aangepast aan de behoeften van leerlingen via bijvoorbeeld differentiatie, ondersteunende maatregelen of aangepast materiaal².

Heel wat materialen van de materialenlijst in bijlage 1 kunnen in de fase van verhoogde zorg gebruikt worden³.

Wenselijke en mogelijke maatregelen kunnen zijn:

- compacten: het overslaan van niet voor de leerling noodzakelijke herhalings- en oefenstof uit de reguliere leerstof (zie handelen en evalueren na de adviesfase). De leerling verwerkt de leerstof zoveel mogelijk in zijn eigen tempo;
- verrijkingsleerstof aanbieden zoals inhoudelijk in de diepte gaan of volledig buiten het curriculum gaan (zie handelen en evalueren na de adviesfase);
- het aanbieden van leerstof met hogere moeilijkheidsgraad (heel wat van de gebruikte methodes bieden differentiatiemogelijkheden aan);
- een aangepaste instructiewijze: dit betekent voor de leerling minder luisteren en meer doen;
- projectwerk dat aansluit bij de interesses van de leerling en nieuwe interesses aanspreekt;
- stimuleren van nieuwe interesses;
- het betrekken van andere leer- en vakgebieden bij het onderwerp;
- de gelegenheid geven om in een vroeger stadium dan de rest van de groep op een hoger abstractieniveau te werken;
- in nabespreking aandacht hebben voor het reflecteren op het eigen handelen;
- meer uitdagende leerstof aanbieden;
- rekening houden met grote sprongen in het leerproces;
- ruimte voor actief leren en 'leren leren';
- schaken;
- verantwoordelijkheid nemen in de schoolkrant of voor de website;
- helpen in de schoolbibliotheek;

---

² Libot D, (Hoog)begaafde leerlingen op de basisschool, Radi-zorgproject, Hasselt

³ Materialen: bijlage 1

Verhoogde zorg – fase 1

Vermoeden van (hoog)begaafdheid

- ...

Een goede begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen kan gerealiseerd worden door een doelmatig klasmanagement met het accent op zelfstandig werk. Heterogene differentiatie biedt kansen voor iedereen en hoeft niet nadelig te zijn voor sterkere leerlingen, als er ook extra aandacht naar hen gaat. Bovendien leren ze samenwerken en nadenken over hun eigen manier van denken (metacognitie).

'Flexibilisering' van het jaarklassensysteem (BaO) kan hier een oplossing bieden, bijvoorbeeld peertutoring, projectwerking, ... Hierbij zijn zittenblijven en versnellen niet meer de enige (ruwe) uitweg om te differentiëren⁴.

In principe volgt het zorgteam de afgesproken maatregelen en plannen op en evalueert ze. Alle partners worden hier volgens een duidelijke bepaalde timing en op een afgesproken wijze bij betrokken.

Het resultaat van deze evaluatie kan zijn:

- de genomen maatregelen volstaan;
- de genomen maatregelen volstaan, maar er is een vermoeden van ontwikkelingsvoorsprong of hoogbegaafdheid. Op dat moment kan al dan niet overgestapt worden naar de fase van uitbreiding van zorg. Bijvoorbeeld: ouders of leerling vragen een onderzoek als antwoord op hun vermoeden.
- de genomen maatregelen volstaan niet en het kan nodig zijn om een traject van handelingsgerichte diagnostiek op te starten met het CLB. Op dat moment start voor deze leerling de fase van uitbreiding van zorg. Bijvoorbeeld: een te grote discrepantie tussen de prestaties van de leerling en zijn klasgenoten; blijvende gedrags- en emotionele problemen; blijvende emotionele problemen, zoals demotivatie, schoolmoeheid en onbehagen; een vermoeden van ontwikkelings- of leerstoornissen; onduidelijkheid of onenigheid over het vermoeden van hoogbegaafdheid.

---

⁴ Saveyn J., De waarde van versnellen als differentiatiemaatregel, in: Schoolvisie nr. 05, april-mei 2010 blz. 16 -19